लक्षणान् वेदान् प्राहैषीत् । तमात्मदेवं शरणं प्रपद्ये संसारसागरनिमज्जनत्रासत्रस्त इति मन्त्रतात्पर्यम् । अयमादिदेवो **योगदर्शने**—'क्लेशकर्मविपाकाशयैरपरामृष्टः पुरुषविशेष ईश्वरः' (१।२४) इत्येवं लक्षणतः सूत्रितः पुनर्व्याचिख्यासायां—'पूर्वेषामपि गुरुः कालेनानवच्छेदात्' (१।२६) इत्यनेन गुणप्राधान्यविभक्त-ब्रह्मादिगुरुतयाऽपि सूत्र्यते । इत्थं च 'हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे—' (ऋ. सं. ८ अष्ट. ७ अ. ३ व.) इति श्रुत्यनुगृहीतया 'स वै शरीरी प्रथमः स वै पुरुष उच्यते । आदिभूतः स देवानां ब्रह्माग्रे समवर्तत ॥' इति स्मृत्या प्रथमशरीरिणो ब्रह्मणो वेदोपलब्धिकालः सृष्ट्यादिः प्रतीयते । तत्र पूर्वं द्वितीयस्य शरीरिणः श्रवणस्मरणा-नुपलम्भात् परमेश्वरप्रेरणया ब्रह्मणो हृदि वेदाः प्रादुर्बभूवुरिति । तत एव 'तेने ब्रह्म हृदा य आदिकवये' इत्यादि स्मर्यते सोऽयमादिकालो ब्रह्मद्वारको वेदाना-माविर्भावकाल इति । तथा चाम्नायते—'यज्ञेन वाचः पदवीयमायन्तामन्व-विन्दन्नृषिषु प्रविष्टाम्' (ऋ. सं. ८. २. २३) इति । 'युगान्तेऽन्तर्हितान्वे-दान् सेतिहासान्महर्षयः । लेभिरे तपसा पूर्वमनुज्ञाताः स्वयंभुवा ॥' इति ।

एतेन वेदानां नित्यत्वाभ्युपगमात् सृष्ट्यादिरपि तत्प्रणयनकालो न भवितु-मर्हति । एतच्च तेषां नित्यत्वं 'वाचा विरूप नित्यया' (ऋ. सं. ६. ५. २५) इत्यादिमन्त्रवर्णैः स्पष्टतरं श्राव्यते । एतदेवाकलय्य भगवता **जैमिनिना** पूर्वमी-मांसाशास्त्रे 'कर्मैके तत्र दर्शनात्' (१।१।६) इत्यादिद्वादशसूत्रैरनित्यत्वं पूर्वपक्षीकृत्य 'नित्यस्तु स्याद् दर्शनस्य परार्थत्वात्' (१।१।१८) इत्यादि-षट्सूत्रैर्नित्यत्वं सिद्धान्तितम् । उत्तरमीमांसाशास्त्रेऽपि भगवता **पाराशर्येण** शास्त्रयोनित्वाधिकरणेन वेदानां ब्रह्मकार्यतां सूत्रयतापि 'अत एव च नित्यत्वम्' (१।३।२९) इत्यनेन नित्यत्वं व्यवस्थापितम् ।

यद्येवमुच्येत, वेदेषु बहुत्र कथांशका विभाव्यन्ते—'उतासि मैत्रावरुणो वसि-ष्ठोर्वश्या ब्रह्मन्मनसोऽधिजातः । द्रप्सं स्कन्नं ब्रह्मणा दैव्येन विश्वेदेवाः पुष्करे त्वाददन्त ॥' (ऋ. सं. ५. ३. २४) इति । एतदुपक्रम्य **निरुक्तम्** (५. अ. ३ पा. १–२ खं.) (श. ब्रा. ३ प्रपा. २ ब्रा. २२ कं.) इति च, एवं विश्वामित्रमुपक्रम्य **निरुक्तम्** (२. ७. २–३) इत्येवमादयोऽन्येऽपि म-न्त्रब्राह्मणभागा उदाहार्याः । ततश्च **रामायण**भारतबृहत्कथारघुवंशादिषूपल-भ्यानां **वाल्मीकि**पाराशर्यगुणाढ्यकालिदासादय इव ऋग्वेदादिषु श्रूयमाणा ऋषय एव तेषां कर्तार इति; तथा ऋषीणां लक्ष्यभूताः पुरूरवउर्वशीप्र-भृतय एव तेषां कथांशकप्राणा इति व्यक्तं प्रतिफलति । तत एव 'पुराणेति-हासबलेन वेदनिर्माणकालनिर्णयो नाशक्य इति कृत एवाधुनिकैः क्षोदः' इति वेदानां नित्यत्वादिप्रस्तावोऽप्रयोजक इत्यपि न युक्तम् ।

स्यादेतत्, यदि नाम वेदेषु संज्ञात्वेन विभाव्यमाना वसिष्ठादिशब्दाः कासांच-नानित्यव्यक्तीनां वाचका उपपत्त्या संगच्छेरन्, तत्र पुनः मन्त्रब्राह्मणात्मके वेद-काये तदुपबृंहके निरुक्तपूर्वोत्तरमीमांसाविस्तरे च वसिष्ठादिशब्दास्तद्घटिता मन्त्र-ब्राह्मणभागाश्च नित्यत्वतात्पर्येणैव नीयमाना यथायोगं व्याख्यायमानाश्च स्पष्ट-